

Recensie door Kim de Lugt:

Ontroerend poppenspel in 'Het boek van alle dingen'

Het boek van alle dingen vertelt het verhaal van de jonge Thomas die opgroeit in een streng gelovig gezin. Als Thomas later groot is wil hij maar één ding worden: gelukkig! Marlyn Coetsier en Elout Hol laten deze middag de bezoekertjes in Jeugdtheater de Krakeling met levensgrote poppen de weg van Thomas naar zijn geluk zien.

Het belangrijkste ingrediënt om gelukkig te worden krijgt Thomas aangereikt door zijn onderbuurvrouw die tevens heks is, mevrouw van Amersfoort. Ze vertelt Thomas dat als je gelukkig wilt worden je niet meer bang moet zijn. Maar dat is wel moeilijk als je een vader hebt die je moeder slaat, duizenden kikkers je huis willen veroveren en je wordt geslagen met een pollepel.

Terwijl de stemmen op de band het verhaal van begin tot eind vertellen zijn Coetsier en Hol druk in de weer om met de poppen dit verhaal over te brengen. Met subtiele bewegingen toveren ze de grote poppen om tot levende wezens met ware gevoelens. De angst die je voelt als de vader van Thomas zijn vrouw slaat, de broerzussen relatie tussen Thomas en Margot, de bijzondere band met mevrouw van Amersfoort, de liefde die hij voelt voor de gehandicapte Elize, de gezellige sfeer tijdens een voorleesavondje en gevoel van niet meer bang zijn...Je maakt het allemaal van dichtbij mee. Het is net of de poppen van Theater Gnaffel rechtstreeks uit het boek van Guus Kuijer zijn komen wandelen. Over het gebruik van de stemband in combinatie met de stemmen van Coetsier en Hol valt te discussiëren maar dat dit bijzonder poppentheater een echte belevenis is daar valt niet over te twisten.

De sfeer is intiem, het lijkt net of je in de huiskamer van het gezin van Thomas aanwezig bent. De decorstukken dragen hier zeker aan bij. Levensgrote ruimtes en poppen worden afgewisseld met kleinere settings en kleine poppen. Een leuk effect geeft het als de levensgrote Thomas in zijn kleine slaapkamer te bewonderen is. Een ander goed voorbeeld hiervan is de figuur Jezus die regelmatig terugkeert in het verhaal. Je zou hem bijna zien als een komiek met zijn opvallende verschijningen, bewegingen en uitspraken. Het is moeilijk te begrijpen waarom de poppen Thomas en Margot zo zijn vormgegeven dat ze veel ouder lijken dan zou moeten en mevrouw van Amersfoort die een heks moet voorstellen lijkt eerder een lieve oma.

De voorstelling krijgt een mooi einde wanneer Thomas na de geslaagde voorleesavond in zijn bed ligt en aan Jezus vraagt of hij nog even blijft maar die gaat terug naar de hemel en geeft Thomas een dikke pluim omdat hij niet meer bang is. Boven vragen de engelen aan Jezus of Thomas ook snel komt maar daarvoor moeten ze nog wel even geduld hebben. Thomas moet eerst nog een lang en gelukkig leven leiden.

Het boek van alle dingen (8+)

Theater Gnaffel

Regie en tekstbewerking: Rob Vriens

Spel en poppenspel: Marlyn Coetsier en Elout Hol

Nog te zien tot en met 29 april in diverse theaters

Meer informatie: www.gnaffel.nl

Recensie door Annelies Hendrikse:

Thomas slaat zijn boek open

De uitdrukking 'ongelovige Thomas' is in het begin van de jeugdtheatervoorstelling *Het boek van alle dingen* van Theater Gnaffel zeker niet van toepassing op de negenjarige Thomas. Thomas is de jongste telg uit de gelovige familie Klopper. Bidden voor het eten; lezen uit de bijbel en elke zondag naar de kerk. Onder het bidden ziet hij Jezus vaak in eigen persoon verschijnen. Thomas ziet wel meer dingen die andere mensen niet zien. Hij weet niet hoe dat komt, maar het is altijd al zo geweest. Hij schrijft al die dingen op in zijn schrift, dat hij "het boek van alle dingen" noemt. Dat boek vormt de tekst van de voorstelling. Bij aanvang van de voorstelling begint zijn opgeschreven verhaal.

Het verhaal - dat is gebaseerd op het gelijknamige boek van Guus Kuijer - is niet alleen maar rozengeur en maneschijn. Terwijl Thomas gebukt gaat onder het zware geloof van zijn ouders en de achterkant van de pollepel maar al te vaak heeft gevoeld, wordt zijn moeder met regelmaat geslagen door zijn vader. Het is dan ook niet vreemd dat de familie Klopper wordt vertolkt door poppen. Doordat regisseur Rob Vriens met poppen werkt in plaats van acteurs, wordt de verhaallijn voor de kinderen wat luchtiger. Wat niet wil zeggen dat het leven van Thomas alleen maar kommer en kwel is. Gelukkig is hij een humoristisch ventje wat voornamelijk te zien is wanneer zijn wildste fantasieën tot leven komen als hij zijn ogen sluit of de muziek van de buurvrouw hoort.

Rob Vriens, die tevens de tekstbewerking van het boek heeft gedaan, is heel trouw gebleven aan de tekst. Bezoekers die het boek al kennen, hoeven dus geen vernieuwende bewerking te verwachten. De poppen zijn niet erg toegankelijk, maar wel levensgroot. Wanneer we in de verbeeldingswereld van Thomas zitten, worden de poppen echter aanzienlijk kleiner. Zo lijkt het alsof Thomas zelf zijn poppenkast tot leven laat komen. Dat is te danken aan de poppenspelers Elout Hol en Marlyn Coetsier. Zij nemen een bijzondere maar diffuse rol in, omdat zij het publiek op verschillende wijze aanspreken. Zo nemen zij zelf de rol aan van het personage dat zij bespelen of geven een reflectie op wat er gebeurt. Wanneer dat het geval is, stappen zij even uit het verhaal en spreken het publiek rechtstreeks aan. Hierdoor krijgt de voorstelling toch nog een diepere laag.

Het boek van alle dingen is nog te zien tot eind april in het theater.

Het boek van alle dingen - Theater Gnaffel
Gezien op: donderdag 25 februari 2010
Pop Arts Festival, Amsterdam

Recensie door Frans Hakkemars:

Theater Gnaffel zaait verwarring en oogst bewondering

In 2005 werd Guus Kuijer bekroond met de Gouden Griffel en de Gouden Uil voor 'Het boek van alle dingen'. Theater Gnaffel maakte een poppentheaterbewerking van het boek, letterlijk het schrift waarin Thomas, de negenjarige hoofdpersoon, zijn gevoelens, gedachten en innerlijke gesprekken opschrijft die niet welkom zijn in het streng gelovige gezin waarin hij opgroeit. Tijdens de hele voorstelling horen we een geluidsband waarin Thomas voorleest uit zijn schrift. Thomas overwint zijn angsten door vast te houden aan zijn grootste wens: "Ik wil gelukkig worden". Hij wordt geholpen door zijn buurvrouw, zijn moeder, zijn zus, zijn grote vriendin, (de manke zestienjarige Lisa), en door zijn gesprekken met Jezus.

Centraal in het decor staat de huiskamertafel van het gezin. Links en rechts twee muren als decorstukken, die ook omgedraaid kunnen worden om andere locaties weer te geven: de slaapkamer van Thomas - in verkleind perspectief - waar hij zich kan terugtrekken, gesprekken met Jezus kan voeren, maar waar hij ook door zijn vader geslagen wordt. De achterkant van de andere muur toont de woonkamer van de buurvrouw vol boeken, een grammofoon en twee katten. Er wordt gespeeld met wisselende perspectieven: van Thomas, de buurvrouw en Jezus worden zowel verkleinde als levensgrote versies vertoond. Sommige scènes worden in parallelle beelden vertoond, bijvoorbeeld als de vader/acteur links in beeld met zijn riem op tafel slaat en rechts in beeld Thomas/een kleine pop zijn blote billen bij iedere slag samentrekt. De poppenspelers nemen zeer veel verschillende rollen aan: nu eens versterken ze de emotie van de pop, met hun mimiek of stem, dan weer zijn ze tegenspeler van de pop in de rol van moeder of vader. Soms spelen ze de engelen die een oogje in het zeil houden, commentaar leveren of ondersteuning bieden. De spelers wisselen van pop, vormen samen één figuur door bijvoorbeeld met hun eigen been het manke been van Lisa te verbeelden, laten als een echte poppenspeler de poppen van in extase door de lucht zweven of met een stoel de rol van de gevaarlijke hond spelen.

Daarmee schept regisseur Rob Vriens af en toe verwarring; wat zie ik nu? Waar komt die Jezus nu opeens vandaan? Welke rol speelt de poppenspeler nu? Ik kom ogen tekort om alles te kunnen aanschouwen.

Tegelijkertijd is het tonen van de verschillende mogelijkheden van de rol van poppenspeler ook één van de charmes van dit poppenspel. Marlyn Coetsier en Elout Hol laten veelzijdig en goed poppenspel zien. Er zitten veel grappige en ontroerende momenten in de voorstelling. De geest van het boek, een lichte aanpak van een zwaar thema als (religieus) fundamentalisme en de verschillende mogelijkheden je daartegen te kunnen verzetten is goed getroffen.

Het boek van alle dingen (8+), door Theater Gnaffel
Informatie en speellijst www.gnaffel.nl

Recensie door Irma Driessen:

Vol leven, vol licht, de taferelen van Gienke Deuten

Halverwege de voorstelling *Nachtschade* laat Gienke Deuten haar spelers een legpuzzel maken. Drie mannen houden elk een bureaulamp vast. Daarmee belichten ze zichzelf en de puzzelstukjes voor zich op tafel. *Gezicht op Delft* van Johannes Vermeer. Veel lege plekken, vooral bovenin, bij de lucht. De keuze voor die puzzel is grappig omdat de drie tijdgenoten zijn van Vermeer. Ze zijn net terug van zes maanden op zee, deze drie vrienden, koopvaardijhandelaren uit de Gouden Eeuw. Tenminste, die suggestie wordt gewekt. Maar met hun ronde witte kartonnen kragen en witte voetbalkousen kunnen de drie – behalve rechtstreeks uit een schilderij van Rembrandt – net zo goed uit de 21e eeuw afkomstig zijn, ontsproten aan de fantasie van Gienke Deuten (regie) of Rieks Swarte en Jacqueline van Eeden (vormgeving). Ze dragen immers zwarte trainingsjackjes en rare Hollandse plantennamen: Alpensla, Kalketrip en Kaardebol. Waarom heten ze zo? Bestaan ze eigenlijk wel? Of zijn ze louter personages in elkaars en onze verbeelding?

Het is donker. Sinds hun terugkeer uit de Oost zijn de drie gedesoriënteerd. Ze weten nauwelijks waar ze zijn, wie ze zijn, en of ze zijn. Teveel lege plekken. Er ontbreekt telkens iets, maar wat? Vaak kunnen de drie niet op woorden of namen komen. 'Kom, hoe heet die man die lenzen bedacht om dingen uit te vergroten, om lichaampjes in zijn eigen bloed te zien. Kom, hoe heet hij?' Het drietal is voortdurend aan het zoeken, lege plekken aan het invullen, het duister aan het verdrijven (met kaarsen, lichtbakken, lampen en lucifers). De toeschouwer puzzelt met hen mee. Anachronismen maken dit een grappig tijdverdrijf. 'Leeuwenhoek!' 'Die van het ziekenhuis!'

Je zou *Nachtschade* een stilleven kunnen noemen, de voorstelling eindigt zoals zij begon: met een klein tafereel, eenvoudig uitgelicht. Een kartonnen tafel, een stoel, een raam, licht valt links door het raam naar binnen. Iedereen herkent dit beeld of zal de link leggen – de geblokte vloer, het perspectief, de lichtval, dit is een interieur van Johannes Vermeer, die – zo leerden we eerder – lenzen gebruikte om de omgeving te projecteren en schilderijen over te trekken. Gienke Deuten doet hetzelfde. Ze vergroot dit tafereeltje van Vermeer uit. Eén van de drie mannen drapeert een witte onderbroek om zijn hoofd, neemt een thermoskan, stapt in het interieur van bordkarton en – voilà – daar staat *Het melkmeisje* soep te schenken.

Op 20 februari 2010 speelde tijdens het Pop Arts Festival in theater Bellevue de voorstelling *Nachtschade* van De Firma Rieks Swarte. Recensie geschreven voor Domein voor kunstcritiek (olv Hanny Alkema).

Recensie door Frans Hakkemars:

'Kloppend hout' prikkelt de verbeelding

Het Helios Theater uit Köln (D) heeft een kunstwerk uit hout gemaakt voor iedereen vanaf twee jaar. Je loopt in een bos en ziet dood hout: boomstronken, kale takken, brandhout, houtsnippers. Regisseuse en artistiek leidster Barbara Kolling laat poppenspeler Michael Lurse uit dit dode hout ter plekke eenvoudige poppen maken. Samen met de ritmische geluiden van percussionist Andrés Cabrera toveren zij prachtige beelden en kleine verhaaltjes tevoorschijn.

De poppenspeler loopt een rondje om een grote cirkel houtsnippers. Hij ontdekt onder de houtsnippers een draadje met een tiental houtsnippers. Door aan het draadje te trekken of het hoog te houden komt een marionetje tot leven. Een stronk hout verbeeldt de kop van een krokodil, het lijf is gemaakt van een snoer aanmaakhoutjes. Even later hangt de hele slang boven de armen van de poppenspeler en bijt als een ouroboros in zijn eigen staart. Een stemmetje uit de zaal roept "theater!". De poppenspeler, de allerkleinsten en het volwassen publiek genieten. Ze volgen nieuwsgierig het spel van de poppenspeler: een voortdurende ontdekkingsreis van nieuwe mogelijkheden. Van boomstammetjes wordt een huisje met twee verdiepingen gemaakt, even later is het huisje een stoel om op uit te rusten. De stronk verandert in een bootje. Een wit papier wordt op het uiteinde van een kale tak geprikt en hopla daar vliegt een vlinder naar een andere boom. Met de kale tak kun je ook heerlijk zwiepen, of slaan op de houtsnippers dat alle kanten opspringt.

Met een grote spa baant de poppenspeler een pad over de vloer vol houtspaanders en nodigt de kinderen uit het speelveld te betreden. Na wat eerste aarzelingen lopen ze het podium op. Ze kunnen het hout ruiken en aanraken. Zij spelen met de stukjes hout, imiteren het spel en ontdekken weer nieuwe mogelijkheden. Ze maken geluiden op de percussie-instrumenten. Ga kijken en beleef de kracht van de eenvoud, het spel en de verbeelding.

Gezien Jeugdtheater De Krakeling zondag 21 februari 2010.

Kloppend Hout Door Theater Helios uit Hamm (D), www.helios-theater.de

Recensie door Annelies Hendrikse:

Hout krijgt voor twee-plussertjes tweede leven

Als de twee spelers van *Helios Theater* met een gong en een houten instrumentje, dat klinkt als het rustgevend geluid van regen, de foyer van theater De Krakeling binnen komen, mogen we de wondere wereld van het hout betreden. Zoals de titel *Kloppend Hout* al doet vermoeden, staat deze peutervoorstelling geheel in het teken van hout. En dan voornamelijk wat je allemaal met dit materiaal kunt doen.

Op de vloer vormt een achthoek van houtsnippers het speelveld voor poppenspeler Michael Lurse en percussionist Andreas Cabrera. Door middel van grote, ronde boomstammen, die als stenen in het water een weg vormen naar een eiland, springt de poppenspeler zijn houten arena binnen. Het eiland wordt omringd door allerlei houten instrumenten die met warme klanken een sprookjesachtige sfeer creëren. De poppenspeler gaat op ontdekkingsreis op zijn eiland. Elke nieuwe ontdekking gaat gepaard met vrolijke klanken. Er komen steeds meer karakters ten tonele die tevoorschijn kruipen vanonder het hout of ter plekke door de poppenspeler in elkaar worden getimmerd. Zo krijgt de voorstelling letterlijk en figuurlijk vorm. Met kleine middelen, maakt het *Helios Theater* een grote belevingswereld.

Helios Theater bestaat uit twee spelers uit Duitsland die de gevoelige snaar van zelfs de allerkleinsten weten te raken. Dit komt voornamelijk doordat zij de inventiviteit die kinderen rijk zijn, inzetten om het decor en de personages te bouwen. Als de poppenspeler een bijl pakt om van grote blokken hout nieuwe figuren te hakken, vormen de gehakte mannen in een mum van tijd een leger in het zaagsel. Spelen voor de doelgroep 2+, die nog niet gedachten of emoties onder woorden kan brengen, vereist een andere taal. Met muziek en kreetjes die de houten personages soms lijken uit te stoten, wordt duidelijk dat *Helios Theater* deze taal begrijpt.

Niet alleen de belevingswereld van de kleintjes wordt op een integere manier aangesproken, ook aan de drang van kinderen om overal aan te zitten, wordt gehoor gegeven aan het einde van de voorstelling. Lurse maakt met een schop banen door het zaagsel, waarna hij de kinderen uitnodigt in zijn wereld. Zo kunnen de kinderen de materialen voelen; de poppetjes nu levenloos op de houtvlakte liggen nog even aanraken en misschien wel weer even tot leven wekken.

Kloppend Hout is een internationale voorstelling die in de Nederlandse theaters nog te bewonderen is tot eind maart.

Kloppend Hout - Helios Theater
Gezien op: zondag 21 februari 2010
Pop Arts Festival, Amsterdam

Recensie door Kim de Lugt:

Nachtschade: humor met een filosofisch tintje

Als de drie vrienden: Alpensla, Kalketrip en Kaardebol terugkomen van een overzeese missie voor hun kruidenhandel is het donker waardoor de prachtige Hollandse luchten en het Delftse stadsgezicht zijn verdwenen. Wat nu? denken de heren. Wat als het licht voor altijd weg blijft? Langzaam denken ze voor het eerst na over de betekenis van licht. Samen gaan ze op een ontdekkingsreis die boordevol humor zit.

De jonge regisseuse Gienke Deuten heeft zich voor *Nachtschade* laten inspireren door de meesterschilders uit de Gouden Eeuw. Licht speelde een grote rol in de schilderijen van onder andere Johannes Vermeer en Rembrandt. Rieks Swarte en Jaqueline van Eeden hebben voor deze voorstelling een decor gecreëerd dat deze voorstelling een geheel eigen sfeer geeft. Het bestaat als het ware uit een theater in een theater. De vaste stukken bestaan uit zwarte gordijnen en een vloerbedekking. Hierbinnen gaan de acteurs met de variabelen delen aan de slag. Met een aantal stukken wordt een decor gecreëerd waarbij het net lijkt of je naar een echt schilderij zit te kijken. Binnen deze composities worden de scènes gespeeld wat een bijzonder tafereel oplevert. Een ander voorbeeld van de beeldende vormgeving is te zien tijdens een schaatscène waarbij ietwat lelijke boomknotsen een decor vormen. Wanneer de scène zich afspeelt levert het een prachtig geheel op en zijn het juist de bomen die de bijzondere sfeer creëren.

Mooi om te zien is dat het onderwerp licht zowel terugkomt in de diverse decorstukken als tijdens het spel van de heren. Een scène die dit goed tot uiting laat komen is wanneer de drie heren op een schip zitten en heen en weer swingende lampen het schommelen van de boot weergeven. Daarnaast maken de spelers gebruik van lichtbakken en lampen die ze tijdens een hun spel vasthouden. Hierdoor wordt het des te meer duidelijk dat het donker is. De decorstukken fungeren als belangrijke onderdelen van de voorstelling en zijn adembenemend om naar te kijken doordat iets wat zo simpel lijkt zó echt kan zijn.

Scharrels en exen, goochelaars die eieren en fietskettingen laten verdwijnen, postbodes met de boodschap 'je gaat dood', een pirouette op de schaats, levende schilderijen en de heren spelend op de blokfluit passeren allemaal de revue. Een duidelijke verhaallijn lijkt in *Nachtschade* te ontbreken. Er zijn een hoop op zichzelf staande scènes waarbij filosofie de belangrijke ondertoon voert. Zijn we dood of levend? Wat is de betekenis van licht? Ik verzijn dus ik leef. Filosofie speelt dus wel degelijk een rol in de voorstelling maar hoeft voor degenen die er niet van houden geen spelbreker te zijn. Het wordt op een lichte manier gebracht waardoor je er juist eerder de humor van in gaat zien.

Waarom de programmeurs van het festival Pop Arts ervoor hebben gekozen deze voorstelling, waar geen pop in voor komt, te programmeren is een vraag die omhoog komt na het zien van de voorstelling. Het antwoord hierop is terug te vinden in de levende schilderijen die op het toneel worden gevormd. Tijdens hun vertellingen maken de spelers deel uit van het schilderij en worden zij als het ware een onderdeel van het schilderij, de spelers worden de zetstukken.

De verfrissende regie van Deuten en de vormgeving van Rieks Swarte en Jaqueline van Eeden sluiten naadloos op elkaar aan. Voeg daaraan toe het goede, humoristische spel van Rogier in 't Hout, Ferdi Janssen en Martijn de Rijk en je hebt met *Nachtschade* een voorstelling in handen die een breed publiek een leuke theateravond bezorgd.

Firma Rieks Swarte

Regie: Gienke Deuten

Spel: Martijn de Rijk, Ferdi Jansen en Rogier in 't Hout

Vormgeving: Rieks Swarte en Jaqueline van Eeden

Meer informatie: www.firmariekswarte.nl

Recensie door Annelies Hendrikse:

'Ik verzin, dus ik besta' moet *Nachtschade* verantwoorden

De mannen Alpensla, Kalketrip en Kaardebol zijn regelrecht uit de Gouden Eeuw gestapt, maar waar bevinden ze zich nu? Een zoektocht naar het 'Hollandse licht' door middel van beeldend theater en voorzien van absurdistische gesprekken.

Drie mannen, weggeplukt uit de Gouden Eeuw, doemen op in het duister. Net terug van hun werkzaamheden voor de VOC beseffen ze dat alles anders is geworden. Als drenkelingen op een schip zoeken ze naar herkenning. Ze mijmeren over goede tijden: de handel bij de VOC, nieuwe uitvindingen als de lens en de opkomst van de tulp. Ze herleven de geschiedenis opnieuw. "Zullen we opnieuw beginnen?" Maar de tijden zijn veranderd. Het typisch Hollandse licht - welk op menig schilderij van Hollandsche grootmeesters in de schilderkunst is terug te vinden - is verdwenen. De mannen begeven zich in het duister. Letterlijk en figuurlijk. Waar bevinden zij zich en misschien nog wel belangrijker: komt het licht ooit nog terug?

De voorstelling *Nachtschade* van regisseuse en theatermaakster Gienke Deuten in samenwerking met Firma Rieks Swarte doet denken aan een tot leven gebracht stilleven. Een bewegingloze pop waar nieuwe energie in wordt geblazen. Deze energie wordt door de acteurs Martijn de Rijk, Ferdi Janssen en Rogier in 't Hout vakkundig tot stand gebracht. Met hun droge manier van spelen wordt de voorstelling absurdistisch van aard. Verder zijn ze erg creatief met alledaagse middelen die voorhanden zijn. Het decor kan dienst doen als huiskamer, maar ook op elk gewenst moment veranderd worden in een portret van Rembrandt of een schaatsbaan. Hetzij met het juiste licht. De geheel nieuwe settings die in detail geperfectioneerd zijn, getuigen van inventiviteit van zowel regisseuse als spelers. Dit kan niet gezegd worden van de gesprekken tussen de heren. Deze zijn erg fragmentarisch en soms zelfs leeg te noemen. Wat dat betreft zie ik deze voorstelling liever als objecttheater, waarbij het decor als belangrijk personage kan worden gezien. De dunne verhaallijn is ondergeschikt aan de objecten die een prachtig plaatje vormen op het toneel. Een waar schilderij van een Hollandse grootmeester.

Deze voorstelling, geprogrammeerd op het Pop Arts festival te Amsterdam, is een bijzondere keuze binnen de programmering van het festival, maar zeker te verantwoorden. De overeenkomst met deze vorm van theater en poppentheater valt te bespeuren in het tot leven wekken van dode objecten. Het schilderij van *Het Melkmeisje* van Vermeer kennen we allemaal, echter hoe ziet het eruit wanneer zij daar in levende lijve staat? Een uitdaging voor de makers met een geslaagde uitwerking.

Wat dat betreft zou *Nachtschade* meer als beeldend theater kunnen worden bestempeld. Een manier die beelden uit vroeger tijden in het hier en nu op het podium laat zien. Deze vertaling naar de tegenwoordige tijd is mede te horen aan het taalgebruik van de mannen in 17e eeuwse kledij. Hun personages zijn gesitueerd in de Gouden Eeuw, maar door gebruik van hedendaagse taal wordt de Gouden Eeuw even in het hier en nu geplaatst. Over de schilderijen van Vermeer: "ja, dat is nog wel een dingetje." Hoe deze eeuw afloopt zullen de heren nooit te weten komen. Het leven van de toekomst daar kunnen de mannen enkel over speculeren.

Nachtschade is nog te zien tot eind februari.

Nachtschade - Gienke Deuten / Firma Rieks Swarte

Gezien op: zaterdag 20 februari 2010

Pop Arts Festival, Amsterdam

Recensie door Sara van der Kooi:

Internationale gasten geven Pop Arts een ziel

Het nieuwe Pop Arts Festival presenteerde in februari een keur aan poppen- en beeldend theater. In zeer uiteenlopende vormen, voor alle leeftijden. Het festival beoogde in een brede programmering de grenzen van het genre te verkennen. Daarin slaagde het behoorlijk. Maar de valkuilen van het genre kwamen ook aan het licht.

'Kijk, vuurwerk!' Het jongetje lacht en wijst naar de acteur die met een lange stok in de laag houtsnippers op de vloer prikt. Door het snelle prikken vliegen de snippers in het rond, alsof het spetters of vonken zijn. In de tweeplus-voorstelling *Kloppend Hout (Holzklopfen)* van het Duitse Helios Theater wordt uitsluitend hout als theateraal element gebruikt. Snippers, blokken, takken, stammetjes, spaanders, houten muziekinstrumenten, huisjes en poppen. De voorstelling prikkelt de verbeelding van jong en oud met eenvoudige en doeltreffende vormgeving.

Knoestig hout

Op de speelvloer een dikke laag houtsnippers in een grote zeshoek. Er staat een paar ranke takken, her en der liggen wat houten balkjes en schijven, een lang touw met aaneengeregen blokjes hangt naar beneden. Buiten de cirkel muziekinstrumenten: een conga, een houten xylofoon en diverse rammelaars. Dit is de piste waarin een muzikant en een acteur vrijwel zonder woorden een tastbaar en sprankelend universum scheppen. De zoete geur van hout hangt in de zaal.

Kloppend Hout verkent ook hout in beweging, met zeer eenvoudige poppen. Enkele opeengestapelde en aaneengeregen blokjes hout bewegen als kleine springerige wormen of als grote slome slangen. De grootste slang wordt een slaperige krokodil als hij een kop van een knoestig stuk hout krijgt aangemeten. Nog eenvoudiger zijn de poppetjes die bestaan uit twee verticaal op elkaar gezette plankjes. Het bovenste plankje heeft een knoest erin, een oogje. Het wordt een gezichtje dat scharniert met het onderste plankje, het lichaam. Simpel kan niet? Toch wel. De stoïcijnse speler (Michael Lürse) neemt vijf vrijwel identieke blokjes en geeft ze elk een eigen geluidje en een bijpassende beweging. Als de dwergen van Sneeuwwitje laat hij ze achter elkaar aan marcheren. Het publiek laat zich graag meevoeren in dit verrassende universum.

Helios Theater toont hoe je met schijnbaar eenvoudig materiaal een rijke en veelzijdige voorstelling kunt maken.

Snoepwinkel

Een andere jeugdvoorstelling tijdens Pop Arts toont vooral de veelzijdigheid van het genre poppentheater. *Het boek van alle dingen*, een bewerking van het gelijknamige boek van Guus Kuijer door Theater Gnaffel, loopt bijna letterlijk over van de creatieve beeldvondsten. Het verhaal van de negenjarige Thomas, die samen met moeder en zus lijdt onder de straffe hand van zijn strenggelovige vader, wordt verteld door twee spelers die een arsenaal aan poppen manipuleren. In zijn eigen 'boek van alle dingen' schrijft Thomas alles op wat hij meemaakt. En dat zijn bijzondere verhalen, Thomas ziet namelijk dingen die andere mensen niet zien. Dat zijn straat wordt overspoeld door kikkers, een van de tien plagen van Egypte. Dat zijn buurmeisje Elize met haar leren kunstbeen en misvormde hand eigenlijk het mooiste meisje is, een prinses. En dat zijn buurvrouw kan toveren omdat ze een goede heks is.

Regisseur Rob Vriens trekt alle middelen uit de kast in een poging zo dicht mogelijk bij het ontroerende, omvangrijke kinderboek te blijven. Alle boekpersonages, inclusief Jezus en vijf rondborstige tantes, worden verbeeld door een of meer poppen. Dat werkt leuk op de momenten dat Thomas met Jezus praat. Hij zweeft eerst nog imposant groot door de lucht, zijn blonde lokken wapperend in de wind, en even later wiebelt hij schattig klein aan het kruis heen en weer. Thomas gelooft niet meer in God maar dat Jezus af en toe aanwipt vindt hij wel gezellig. Vriens maakte van een rijk boek een volle voorstelling. Het verhaal wordt afwisselend door voice-overs, poppen en acteurs verteld. Maar waarom voor welke vorm is gekozen, wordt nergens duidelijk. Alsof Vriens in een overvolle snoepwinkel stond en geen keuze kon maken. De voorstelling bewijst dat poppentheater een prachtig en verbeeldingsvol genre kan zijn, mits een juist gekozen vorm de inhoud dient.

Hoertjes

Een van de volwassenenvoorstellingen van Pop Arts lijdt aan hetzelfde probleem. In *Love Dolls* wil de Nederlandse Braziliaan Duda Paiva zijn verbazing voor de relatief nieuwe seksuele fetisj voor de love doll – levensechte vrouwenpoppen gemaakt van zachte siliconen – tot thema maken. Dat zegt hij althans in het nagesprek. De voorstelling zelf toont echter iets anders. In een soort ondergrondse club komen vijf mannen (een acteur en vier met snor en baard verklede actrices) bijeen om hun lusten op wulpse damespoppen te botvieren. De karikaturale poppen hebben pijpmondjes, glinsterende ogen, een boezem met cup DD en dragen nietsverhullende jurkjes. Ze hebben alleen geen benen. De 'mannen' stropen hun broeken op, trekken damesschoenen aan en binden de damesbovenlijven om hun middel. Zo kunnen ze een duet aangaan met hun plooibare droomvrouwen. Op zich een knap bedachte vorm, die aardige bewegingsmogelijkheden biedt. Het probleem is echter ook hier dat de vorm de inhoud niet ondersteunt. Geen moment doen de beweeglijke en overdreven poppen denken aan levensechte, statische, siliconen love dolls. Nee, de hier getoonde dames komen door de kunstige manipulatie tot leven als waren het clichématige onderdanige hoertjes. Het summum van een erotische mannelijke fantasie, zonder commentaar of kritische noot. Uiteindelijk krijgt zelfs de enige levende vrouw in *Love Dolls* ook nog een paar machtige schuimrubberen borsten voorgelaten. Alles om de man te plezieren. Maar wat Paiva over liefde met poppen heeft willen vertellen, dat kun je uit het getoonde niet opmaken.

Worsteling

Beter had Paiva eerst gekeken naar zijn Franse collega Giselle Vienne. Haar choreografie *Showroomdummies* gaat precies over thema's als het ontmenselijken van de liefde, de mannelijke (en vrouwelijke!) droom van een perfect (poppen)lichaam en de machtsstrijd die ontstaat als de ene partner de ander in een afgebakende rol wil dwingen. Vienne houdt het schijnbaar simpel en sorteert daarmee effect. Drie vrouwelijke en twee mannelijke dansers en vijftien levensechte vrouwenbeelden in zwarte jurkjes die met afgekeerd gezicht op stoelen zitten. Een paar strak vormgegeven sofa's in een verder klinisch witte ruimte. En een oorverdovende soundscape die het denken afstompt.

De vrouwen op hoge hakken en keurige pakjes bewegen houderig als poppen. Ze worden door de stijve, seksloos geklede mannen in poses gezet, vallen dan om of komen toch zelf in beweging. Af en toe is er een machtsstrijd tussen man en vrouw. Dan weer toont de vrouw zich dominant, dan weer de man. Soms lijken ze elkaar toch oprecht te naderen. Maar nee, de worsteling tussen macht en overgave blijft bij beiden bestaan. *Showroomdummies* is een indringende, koude voorstelling over ontmenselijke liefde. De voorstelling toont het genot maar ook de pijn die aan dit dystopische toekomstbeeld kleeft. Vienne koos de juiste vorm voor een gelaagde vertelling en weet de kracht van beeldend en poppentheater optimaal te benutten. Het dode materiaal dat het leven ademt, zij aan zij met de levende mens. Meer hoeft er niet te zijn. De buitenlandse makers in het Pop Arts Festival toonden zich wat dat betreft superieur aan de Nederlanders.

Festival // Pop Arts Festival // 19 t/m 28 februari, Ostadetheater, Bellevue & De Krakeling Amsterdam